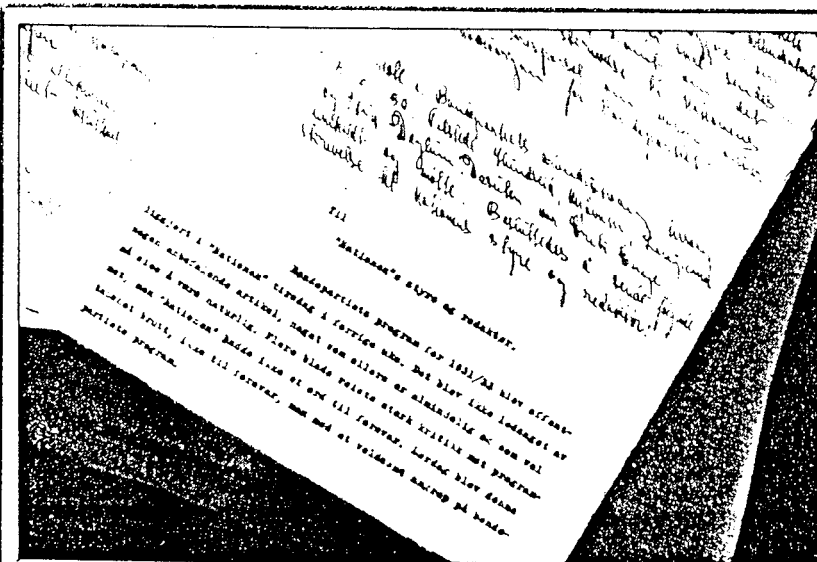

105569

HISTORISK FUNN: Denne papirsamlingen har historikere lett etter lenge. Protokollene fra Bondepartiets indre er nå funnet i Bondelagets arkiver

Oppsiktsvekkende funn

Kristiansand (Nasjonen): Se godt på bildet, disse sidene har norske historikere har lett etter i flere ti-år. Dette er protokollene fra Bondepartiets indre gemakker. Referatene fra de dramatiske 30-årene, hvor Bondepar-

tiet spilte en avgjørende rolle. Protokollen vil kaste nytt lys over en av de mest dramatiske periodene i norsk historie. Pressehistorikere er de også av enorm verdi.

N JOHN KVADSHEIM
EIRIK RAMBERG

I flere ti-år har man trodd at protokollene fra Bondepartiets Stortingsgruppe og forhandlingsutvalg fra nesten hele 30-tallet var brent eller på andre måter ødelagt. Men da Bondelaget gikk gjennom sine nedstøvede arkiver i forbindelse med skrivingen av sin 100 år gamle historie, kom Bondepartiets protokoller til syne igjen. Årsaken kan være at Bondelaget og Bondepartiet på denne tiden samarbeidet en del administrativt.

Nasjonal Samling

Det er meget detaljerte referater fra Bondepartiets indre gemakker som nå blir kjent. Blant annet finner vi her de første brevene fra det nyopprettede Nasjonal Samling til Bondepartiet med forespørsel om listesamarbeid i kommunevalgene. I følge disse brevene vurderte Nasjonal Samling også slikt samarbeid med Venstre og Høyre. Gulroten var at Nasjonal Samling ville oppfordre sine sympatisører til å stemme på det partiet som ville samarbeide med dem de steder parti-

et selv ikke stilte lister. Bondepartiet var forsåvidt positive til det nye partiet, men avviste denne invitten i 1934.

Referatene kaster også nytt lys over den dramatiske tiden etter Stortingsvalget i 1933. Høyre og Venstre var for første gang uten flertall etter et oppsiktsvekkende godt Ap-valg. Bondepartiet kom da i vippeposisjon og etter to år inngikk de det berømte kriseforliket med Arbeiderpartiet som førte til regjeringen Mowinckels fall. Nå kan historikerne få tettet de hull som ennå eksisterer når det gjelder Bondepartiets vurderinger før og under forhandlingene med Arbeiderpartiet om kriseforliket.

Nasjonen

Protokollene er ikke bare politisk interessante, det vil i aller høyeste grad kaste nytt lys over vår presse-historie. For 30-årene var også dramatiske år for flere aviser. De generelle nedgangstidene førte mange aviser til kanten av stupet. De referater som nå er komme til rette viser at Bondepartiet på 30-tallet brukte store beløp for å holde liv i «sine aviser». Blant annet er det liten tvil om

at Telemarks-avisen «Telene» ikke ville eksistert i dag uten bondepartiets penge-hjelp.

Mest dramatisk er likevel Bondepartiet forhold til sitt «hovedorgan» Nationen. Noen av avisens daværende redaktør, Thorvald Aadahls ledere falt Bondepartiets topp-politikere meget tungt for brystet. Aadahl hadde stilt spørsmålstegn ved Bondepartiets politikk på begynnelsen av 30-tallet, i tillegg var det reportasjer i avisen som kunne tyde på at partiets stortingsgruppe ikke stod på samme linje. Nationen hadde på toppen av dette offentliggjort Bondepartiets program uten å skrive en anbefalende artikkel til sine lesere på denne bakgrunn. I stedet angrep amn programmet noen dager senere.

I parti-referatene fra 1934 til 1936 er faktisk Nationens «mangel på lojalitet» den viktigste gjenganger. I følge referatene er stortingsgruppen og partiets øvrige ledelse meget bekymret for de i bygdene «der alene leser Nationen». I tillegg fører Nationens oppslag til at både Høyre og Arbeiderpressen sår ytterligere tvil om Bondepartiet.

Skriver ny historie-bok

Senterparti planlegger å få skrevet en ny bok om partiets historie i forbindelse med 75-årsjubileumet. Her vil det kildemateriell som nå er funnet spille en avgjørende rolle.

Partileder Johan J. Jakobsen sier det er meget sannsynlig at partiet vil få utarbeidet en slik bok. Han antar partiet i denne forbindelse vil engasjerer en utvalgt historiker for å gjøre jobben.

– Dette vil antakelig gi bokas større historisk verdi, enn dersom vi skulle hente en som stod partiet for nært, sier Jakobsen.

Jakobsen omtalte funnet av parti-protokollene fra før 2. verdenskrigen som «den største gaven partiet kunne få i forbindelse med 70-årsjubileumet».

Det er nå 20 år siden partiet sist gang fikk skrevet en slik historie-bok. Den gang var det Bjørn Vidar Gabrielsen som skrev boken «Menn og politikk» i forbindelse med partiets 50-årsfeiring. Det er tydelig at Jakobsen svært oppsatt på å få oppdatert partiets historie. Det nye kildematerialet har kastet nytt lys over partiets tidligste historie.

Fleire i parti-ledelsen vil kreve en lojalitetserklæring fra redaktør Aadahl. Det må i denne perioden også vært de som tok til orde for et brudd med Nationen som partiets «hovedorgan», fordi i et av referatene blir en slik tanke utelukket på det tidspunktet. Nationens sterke innflytelse, ikke minst med tanke på datidens «bonde-reisning», fører til at de sterke utsagnene mot Nationen under møtene i liten grad gjen-speiler seg i de brev som blir sendt Nationens styre om saken. Saken dør da også etter hvert hen, men Nationens gjenstidighet overfor Bondepartiet dukker opp igjen i en annen sak.